

ANV Vallei Horstee bereid zich voor op agrarisch natuurbeheer nieuwe stijl

Natuurbeheer 2.0 krijgt vorm in Utrecht

In de provincie Utrecht staat beleefbare en toegankelijke natuur hoog op het wensenlijstje. Maar om dit te realiseren moeten nieuwe samenwerkingsvormen en financieringsmogelijkheden gezocht worden om natuurontwikkeling en -beheer effectief en efficiënt te organiseren. Onder de noemer Natuurbeleid/beheer 2.0 wordt vooral op hoofdlijnen gestuurd en minder gekeken naar specifieke soorten.

Vanaf 2016 wordt het agrarisch natuurbeheer op een nieuwe leest geschoeid. De uitvoeringskosten moeten omlaag en de kwaliteit moet omhoog, net als het draagvlak onder agrariërs en burgers. De natuurdoelen worden op hoofdlijnen vastgelegd door de provincie en vertaald in 'gebiedsoffertes' die het uitgangspunt vormen voor 'gebiedscollectieven'. De huidige agrarische natuurverenigingen (ANV's) zullen opgaan in deze gebiedscollectieven. Ondersteund door onder andere LTO Noord en Waterschap Vallei en Veluwe, is ANV Vallei Horstee in Utrecht-Oost voortvarend van start gegaan.

Betrokken boeren en burgers

Zodra duidelijk werd dat het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) grote gevolgen zou hebben voor het agrarisch natuurbeheer, begon voorzitter Henk Davelaar van ANV Vallei Horstee hierop voor te sorteren. 'Anders dan bij Natura 2000, kan het beheer van biodiversiteit en

landschap weer echt iets van de streek worden', licht hij zijn drive toe. Samen met de partners Landschap Erfgoed Utrecht, LTO Noord, Waterschap Vallei en Veluwe en Utrechts Particulier Grondbezit (UPG), en met hulp van Projectbureau Vallei en Heuvelrug, CLM Onderzoek en Advies, Netwerk Platteland ontwikkelde ANV Vallei Horstee in enkele maanden tijd visie en doelen voor de gebiedsofferte. 'Er bestaat geen blauwdruk voor een gebiedscollectief', legt CLM-adviseur Wim Dijkman uit. 'Meerdere ANV's kunnen fuseren tot een gebiedscollectief, of een soort gedeeld servicecentrum oprichten voor alle administratieve handelingen. Het belangrijkste is dat de schaal dusdanig is dat boeren en burgers zich maximaal betrokken voelen bij het gebied.'

Kentering

Zowel Davelaar als Dijkman signaleert een kentering onder agrariërs ten aanzien van het 'agrarisch natuurbeheer 2.0' met als kernpunten een goede prijs-kwaliteitverhouding en meetbare doelen. Bijvoorbeeld op het gebied van biodiversiteit, landschapsbeheer, de hoeveelheid water die wordt vastgehouden in een gebied en de te verminderen emissie van meststoffen naar het oppervlaktewater. Dijkman: 'Bottom-line is dat er meer verantwoordelijkheid in het gebied zelf wordt neergelegd. Vergelijk het met een zandloper: boeren en burgers zijn aan de bovenkant betrokken bij het formuleren van een visie en het vertalen van natuurdoelen van overheden naar gebiedseigen biotopen en landschappen. Dat wordt aan de onderkant van de zandloper, in het

Voorzitter Henk Davelaar van ANV Vallei Horstee: 'Het beheer van biodiversiteit en landschap kan weer echt iets van de streek worden.'

gebied zelf, gerealiseerd en beheerd. Door gemotiveerde agrariërs die zo als onderdeel van hun duurzame bedrijfsvoering een license to produce verwerven.'

Belangrijke rol voor provincie

In het door Dijkman geschetste zandlopermodel is bij de trechter een belangrijke rol weggelegd voor de provincie. Een delegatie van LTO Noord Utrecht en de ANV's Vallei Horstee en Kromme Rijnstreek besprak half september met gedeputeerde Bart Krol de uitgewerkte visie én de concept-gebiedsofferte. Het betreffende gebied wordt begrensd door de Utrechtse Heuvelrug en de snelwegen A30, A12 en A1. Uitgaande van onder andere de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water, zijn zeven streekeigen biotopen voor agrarisch natuur-, landschap- en waterbeheer geformuleerd. Zoals een kruidenrijke maïsrand, een natuurvriendelijke oever en een vloeiveld. Een enquête onder ANV-leden gaf aan dat agrariërs de voorkeur geven aan biotopen die relatief makkelijk zijn in te passen in de bedrijfsvoering. Het beheer van deze

biotopen sluiten dus niet altijd aan bij de voorkeur van agrariërs.

Zorgvuldig optuigen

In het overleg op het provinciehuis werd dit spanningsveld door Krol aangestipt, maar Davelaar was na afloop wel optimistisch. 'We kregen complimenten voor onze voortvarende aanpak. Er moet nog veel worden ingevuld, maar de provincie is positief over de manier waarop in Utrecht-Oost wordt geanticipeerd op het toekomstige agrarisch natuurbeheer.' Voorzitter Henk Veldhuizen van LTO Noord Utrecht snapt dat de provincie nog worstelt met haar nieuwe rol, maar hoopt wel dat de voortvarendheid waarmee ANV Vallei Horstee te werk gaat wordt overgenomen. 'Het gaat om grote budgetten, dus de gebiedscollectieven moeten zorgvuldig worden georganiseerd. In dat verband kan ik me voorstellen dat er straks ook een sleutelrol is weggelegd voor projectbureau Vallei en Heuvelrug en programmabureau Utrecht-West. Ik ben benieuwd hoe de provincie daarover denkt.'

Aanjager in vogelvlucht

- Asbest eraf, zonnepanelen erop
- Duurzaam bodembeheer in peer groeit
- Vallei Boert Bewust
- Erfscan dringt vooral erfafspoeling terug
- Denken vanuit de bodem

Meer slagkracht dankzij nieuwe inbedding

Om maar met de deur in huis te vallen: LaMi is niet langer onderdeel van de provincie Utrecht, maar maakt deel uit van het programmabureau Utrecht-West en het projectbureau voor Vallei, Heuvelrug en Kromme Rijn. Op die manier blijft LaMi de hele provincie bestrijken en kunnen wij ons in blijven zetten voor agrariërs in Utrecht.

Voor boeren en tuinders verandert er feitelijk niets: zij kunnen met vragen en ideeën voor duurzame projecten bij ons aan blijven kloppen. Lopende projecten als

'Fruittelers werken aan schoon water' en 'Integrale erfscans' worden bovendien voortgezet.

Als projectleiders zijn wij blij met deze efficiëntieslag, die ons nog meer slagkracht geeft. In dat verband is het goed om te weten dat Herbert Mombarg betrokken blijft bij de LaMi-projecten die gericht zijn op de fruitteelt.

Dankzij de inbedding in beide programmabureaus hebben we kortere lijnen met gebiedsprocessen kunnen we kennis en ervaring uitwisselen, bijvoorbeeld met Jos

Geenen, Paulien Keijzer en Marjon Groot Nibbelink, onze landbouwcollega's binnen de programmabureau's.

Vanouds is LaMi onder agrariërs in Utrecht een sterk merk. Er is de afgelopen jaren veel bereikt en als onderdeel van beide programmabureaus kunnen we ook in de toekomst praktijkgerichte resultaten blijven boeken, met als onveranderd uitgangspunt uw vragen en goede ideeën voor nieuwe, duurzame projecten. Klaar voor de toekomst!

De projectleiders van LaMi: Linda van der Weijden (links) Programmabureau Utrecht-West

Jolande Schuurman (rechts) Projectbureau Vallei & Heuvelrug

Veehouder Zeger Beukers heeft zijn asbestdaken vervangen door zonnepanelen

Blij met elke zonnestraal

Asbest eraf, zonnepanelen erop. Dat is de niets aan duidelijkheid te wensen overlatende naam van een stimuleringsregeling, die afgelopen zomer ook in de provincie Utrecht van kracht werd. In Baarn maakte veehouder Zeger Beukers er gebruik van. Hij is blij met de subsidie van € 1.500, maar moest voor het indienen van de aanvraag wel even moeite doen.

In een paar jaar tijd heeft Beukers de asbestdaken van zijn bedrijf vervangen én gedeeltelijk bekleed met zonnepanelen. Gebruikmakend van de MIA/Vamil-regeling, verving hij twee jaar geleden een asbestdak op het zuidoosten door een nieuw dak van asbestvrije golfplaten met daarop 96 zonnepanelen. Samen kunnen ze jaarlijks maximaal 22.000 kWh aan energie leveren. 'Dankzij de zonovergoten zomer zat ik half september al op 21.500 kWh', vertelt Beukers. 'Op de energieavond van LaMi werd ik geattendeerd op de 'Asbest eraf, zonnepanelen erop'-regeling. Ik had nog één asbestdak over. Afgelopen zomer is nog eens 500 m2 aan asbestplaten verwijderd en vervangen door asbestvrije golfplaten. De stimuleringsregeling geeft een vergoeding van drie euro per vierkante meter. Voorwaarde is uiteraard dat je het nieuwe dak voorziet van minimaal 15 kWpiek zonnepanelen.'

Aantrekkelijk

Dat doet Beukers: binnenkort krijgt hij er nog eens 17.000 kWh aan nieuwe

stroomproductiecapaciteit bij. 'In totaal zit ik dan op bijna 40.000 kWh per jaar aan zonnestroom. Dit is ongeveer twee derde van mijn jaarverbruik. Het wordt vooral in de zomer opgewekt maar tegenwoordig mag je bij ieder energiebedrijf onbeperkt terugleveren.' De Baarnse veehouder vindt de stimuleringsregeling mooi meegenomen. 'Op de totale investering is het een relatief klein bedrag: alleen het verwijderen van de asbestplaten kost al € 8 à € 10 per vierkante meter. Een veehouder die ertegenaan zit te hikken, kan het echter net het benodigde zetje in de rug geven.'

Geen omkijken meer naar

Het mooie van zonnestroom vindt Beukers dat je er geen omkijken meer naar hebt, als het eenmaal is geïnstalleerd. 'Het is wel jammer dat deze stimuleringsregeling zo bewerkelijk is. Ik moest echt even de tijd nemen voor het verzamelen van de benodigde formulieren. Maar uiteindelijk is de subsidie toegekend en daarmee is het toch de moeite waard geweest.'

OEES DE GEUS

Zeger Beukers kijkt vanaf een ladder tevreden naar de zonovergoten zonnepanelen die twee jaar geleden al zijn geïnstalleerd. 'Zodra het eenmaal goed werkt, heb je er geen omkijken meer naar.'

Regeling in het kort

Agrariërs kunnen betaalbaar asbestdaken verwijderen door gebruik te maken van de stimuleringsregeling 'Asbest eraf, zonnepanelen erop' die tot 31 oktober 2014 is geopend. Hiervoor is landelijk € 20 mln beschikbaar, waarvan voor de provincie Utrecht € 750.000. Er is nog voldoende ruimte in de regeling voor het indienen van nieuwe aanvragen. Kijk op www.asbestvanhetdak.nl/utrecht.

U kunt op www.LaMi.nl handvatten vinden om zelf een eerste inschatting te maken of investeren in zonnepanelen voor u (financieel) interessant is. Of raadpleeg: www.zonnepanelencalculator.nl.

Houd er wel rekening mee dat de regeling onder de zogenoemde de-minimis valt. Dit wil zeggen dat de bijdragen uit soortgelijke regelingen en deze regeling bij elkaar opgeteld, de € 7.500 niet mogen overschrijden. Het gaat hierbij om beschikkingen vanaf 1 januari 2011 (dus twee belastingjaren terug).

Regelingen die onder de-minimis vallen zijn:

- subsidie brede banden;
- subsidie erfscans;
- subsidie asbestdak eraf, zonnepanelen erop;
- subsidie erfbeplanting (Laakzone).

Werkgroep Energie in Utrecht-West

In Utrecht-West is een werkgroep Energie actief die zich richt op besparing en opwekking van energie. Zon en biomassa staan hierbij centraal. De werkgroep Energie streeft naar energiebesparing en productie van duurzame energie in de landbouw als onderdeel van een duurzame bedrijfsvoering. Daarnaast wordt gewerkt aan het regionaal bij elkaar brengen van vraag en aanbod van energie, met agrariërs, ondernemers en landgoedeigenaren. De werkgroep Energie kan van toegevoegde waarde zijn voor initiatiefnemers en projecten door:

- knelpunten op te lossen;
- kansen voor het voetlicht te brengen die organisaties, mensen en ondernemers inspireren;
- verbindingen te bevorderen;
- aanvullende financiering te organiseren;
- kennis aan te bieden;
- doelgerichte activiteiten en bijeenkomsten te organiseren.

De werkgroep inventariseert momenteel haar mogelijke bijdrage aan onderwerpen als mestvergisting, vergroting van de inzetbaarheid van biomassa uit het landelijk gebied en energiecoöperaties. Ook werkt de werkgroep aan een strategie voor energiebesparing in de melkveehouderij. De werkgroep heeft de Gebiedscommissie inmiddels geadviseerd over communicatie over de regeling 'Asbest eraf, zonnepanelen erop' en over een aantal subsidieaanvragen. Via het programmabureau kunnen ondernemers subsidie aanvragen voor energiescans en haalbaarheidsonderzoeken voor de productie van duurzame energie.

Bent u bezig met of betrokken bij een project op het gebied van energiebesparing of duurzame energie? Of heeft u een goed idee en denkt u dat de werkgroep u misschien verder kan helpen? Neem dan contact op met Jos Geenen (j.os.geenen@utrecht-west.com of 06-18 30 05 72). Voor Utrecht-Oost kunt u contact opnemen met Jolande Schuurman (j.schuurman@svgv.nl, 06-21 12 46 25).

Voortgang biogashubs

In de Aanjager van december 2012 stond te lezen dat de provincie Utrecht op zoek was naar ondernemers voor de realisatie van een biogashub. Een biogashub is een collectief biogasnet. Meerdere biogasproducenten kunnen zich hierop aansluiten, om biogas gezamenlijk te zuiveren tot aardgaskwaliteit en vervolgens via het aardgasnet beschikbaar te stellen.

Allereerst is voor de hele provincie Utrecht een scan uitgevoerd naar de beschikbare hoeveelheid vergistbare biomassa. Daarna is uitgerekend hoeveel biogas daarmee geproduceerd kan worden. Met deze resultaten zijn twee regio's geïdentificeerd waar mogelijkheden zouden kunnen zijn voor een biogashub. In beide regio's zijn ondernemers benaderd die hierbij een rol zouden kunnen spelen. Samen met hen is een nadere verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden. Gebleken is dat de regio Woudenberg-Scherpenzeel-Renswoude de beste kansen biedt. In deze regio zal in samenwerking met de ondernemers en betrokken gemeenten de haalbaarheid van een biogashub nader

worden onderzocht.

Voor meer informatie: Sieta de Vries, provincie Utrecht (sieta.de.vries@provincie-utrecht.nl of 030-2582552).

Biogasproductie kan efficiënter worden als met meerdere bedrijven wordt samengewerkt.

Optimale perenproductie door beter bodembeheer en bemesting

Duurzaam bodembeheer in peer groeit

In 2012 is het project ‘Duurzaam bodembeheer in peer’ gestart. Het doel van dit project is een optimale perenproductie te realiseren door uitgekiend bodembeheer en bemesting. Op drie bedrijven in Utrecht worden het complete bodembeheer en de bemesting van een innovatief bedrijfssysteem vergeleken met gangbare bedrijven.

Naast bemesting komen in samenhang met elkaar de volgende bodem- en biologische aspecten aan bod:

- berijdbaarheid van de bodem;
- structuur van de bodem;
- preventieve beheersing van perenblad- vlo en zwartvruchtrot;
- stimuleren van oorwormen;
- bevordering van regenwormen;
- rol van mycorrhiza.

Op de 3 kernbedrijven wordt in nauw overleg met de fruittelers een innovatief systeem ingericht. In het eerste praktijk- jaar is een aantal zaken in het systeem gewijzigd. Zo is de standaardbemesting met kunstmest voor een deel vervangen door groencompost, aangevuld met preci- siebladbemesting. Daarnaast is voorge- steld om bepaalde gewasbeschermings- middelen te vervangen door andere

middelen die mogelijk minder invloed hebben op het bodemleven. Metingen moeten in kaart brengen of deze verande- ring effect heeft. Naast de kernbedrijven is er een groep studiebedrijven die niet alleen meeden- ken over de mogelijke verandering en kennisnemen van de nieuwe ontwikkelin- gen, maar ook actief meedoen met speci- fieke onderdelen. Zo neemt een groep fruittelers maatregelen om de berijdbaar- heid van de grasbaan te verbeteren. Een andere groep fruittelers kijkt of de overle- ving van oorwormen kan worden bevor- derd, ten behoeve van een betere beheer- sing van perenbladvlo. Oorwormen overwinteren in de bodem. De gedachte is dat als de bodemkwaliteit beter is, er meer oorwormen overleven die bijdragen aan bestrijding van perenbladvlo.

Het tellen van oorwormen is een van de vele methoden om de effecten van maatregelen in kaart te brengen.

Inspirerend

Duurzaam bodembeheer in peer is ty- pisch een project dat groeit. Inzichten van dit jaar zullen het innovatieve sys- teem voor het volgende jaar beïnvloe- den. Stukje bij beetje wordt het systeem beter door praktisch toepasbare maatre- gelen. Het is inspirerend om met elkaar te werken aan een perenteelt die nu onmiddellijk rendabeler is en op de lan- ge termijn levensvatbaar. Een systeem

waarbij een gezonde bodem langjarig voordeel oplevert. Het project wordt gefinancierd door de provincie Utrecht, het ministerie van EZ via de topsectoren Tuinbouw & Uitgangs- materiaal en Agro & Food, Productschap Tuinbouw, Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, LTO Noord Fond- sen en Den Ouden Groenrecycling en is mogelijk gemaakt door medewerking van de NFO.

‘Visitekaartje van de sector’

Na een aantal varkenshouders hebben nu ook vier melkveehouders een opvallend Vallei Boert Bewust-bord bij hun bedrijf staan. Twee van hen, Jan de Greef en Bert van Donselaar, leggen uit waarom ze het initiatief zo belangrijk vinden.

Onder grote belangstelling van raadsleden uit Leusden, Woudenberg, De Bilt, Zeist en Utrechtse Heuvelrug, onthulde wethouder Gijs de Kruif het Vallei Boert Bewust-bord op het bedrijf van Jan de Greef. ‘Het staat bewust aan het populaire klompenpad dat langs De Zevenmorgen loop’, legt de veehouder uit. ‘Door een QR-code te scannen, kunnen wandelaars informatie krijgen over mijn bedrijf, de sector en het project. Dat was voor mij ook dé reden om mee te doen: ik wil laten zien waarmee ik bezig ben.’

Vallei Boert Bewust is een initiatief van LTO Noord, de Nederlandse Vakbond van Var- kenshouders en projectbureau Vallei & Heuvelrug (SVGV). Het project wordt onder- steund door de gemeenten van de Regio FoodValley. Veehouders die onder de vlag van ‘Vallei Boert Bewust’ een visitekaartje voor de sector willen zijn, moeten voldoende punten scoren op minimaal vier van de thema’s maatschappij, landschappelijke in- passing, energie, milieu, mest, dierwelzijn en diergezondheid. Interactie met de bur- gers is een echte verplichting voor alle deelnemers. Terecht, vindt De Greef: ‘Contact met burgers leidt tot wederzijds begrip en waardering voor de agrarische sector. De tijd dat iedereen wel een boer in de familie had, is voorbij. Ik krijg regelmatig school- klassen op excursie. Er zijn dus écht scholieren die denken dat er paarse koeien be- staan, zoals in de Milka-reclame.’ ‘Onbekend maakt onbemind’, voegt Van Donselaar eraan toe. ‘Als je niets doet, zak je weg in de anonimiteit. Vallei Boert Bewust geeft de sector een modern en duurzaam gezicht. Dat kan via een website, via Facebook, via Twitter of door open dagen te organi- sieren.’ Uiteindelijk gaat het om een ‘licence to produce’, vindt De Greef. ‘De wetgeving is zo dat iemand in Friesland bezwaar kan maken tegen mijn milieuvergunning. Dat kun je voorkomen door op alle mogelijke manieren te laten zien dat je goed bezig bent. Met Vallei Boert Bewust zullen we niet alle burgers voor ons winnen, maar het zorgt er op z’n minst voor dat samenleving en sector niet verder van elkaar vervreemden.’ Ook pluimvee- en kalverhouders kunnen zich binnenkort opgeven voor Vallei Boert Bewust. Het doel is minimaal vijftig deelnemende boeren in 2015. Meer informatie over het project: www.valleiboertbewust.nl.

Bert van Donselaar (links) en Jan de Greef. ‘Uiteindelijk gaat het om het duurzaam veiligstellen van een licence to produce.’

De Zevenmorgen en De Rumelaer

Melkveebedrijf De Zevenmorgen van Jan de Greef heeft 200 koeien en 80 ha land (waarvan 24 ha maïs) en is zelfvoorzienend wat ruwvoer betreft. Zonnepanelen dekken 75 procent van het stroomverbruik. Duurzaam is ook het gebruik van een platenkoeler bij het koelen van de melk. Er wordt relatief weinig antibiotica gebruikt. Ook melkveebedrijf De Rumelaer van Bert van Donselaar gebruikt relatief weinig medi- cijnen om 90 melkkoeien in goede conditie te houden. De dieren lopen zo veel mogelijk in de wei. Van Donselaar heeft ruim 50 ha land ter beschikking, waarvan jaarlijks maxi- maal eenderde wordt gebruikt voor maïs.

Woensdag 11 september 2013: terwijl veehouder Jan de Greef toekijkt, onthult wethouder Gijs de Kruif (gemeente Woudenberg) het Vallei Boert Bewust-bord op ‘De Zevenmorgen’.

Adviseur Teus Verhoeff: ‘geen verontreinigd regenwater meer in de sloot, maar ook gewoon een slimmere erfindeling’

Erfscan dringt vooral erfafspoeling terug

Uit onderzoek van de waterschappen in Nederland blijkt dat erfafspoelwater op veehouderijen een bron van verontreiniging vormt voor het oppervlaktewater. Het project ‘Integrale Erfscans’ helpt veehouders te voldoen aan het Activiteitenbesluit, dat begin dit jaar van kracht is geworden en een aanscherping betekent van de regelgeving ten aanzien van lozingen van agrarische erven. Veehouder David Willig in Vreeland liet een erfscan uitvoeren en weet nu wat hem te doen staat.

De erfscan op het bedrijf van Willig werd uitgevoerd door adviseur Teus Verhoeff van PPP-Agro Advies. ‘Het Activiteitenbesluit is duidelijk: erfafspoeling, in de vorm van regenwater dat vermengd met onder andere voer(resten) en perssappen in de sloot terecht komt, moet terug naar nul,’ legt hij uit. ‘Anders dan bij nieuwbouw, waarbij overkapping van de voersilo’s of het aanbrengen van een dubbel afvoersysteem opties zijn, kan dat op een bestaand bedrijf als De Willigen niet van de ene op de andere dag. Een veehouder die een scan laat uitvoeren en serieus aan de slag gaat met de geconstateerde verbeterpunten, krijgt van de waterschappen wel tijd om aan het Activiteitenbesluit te voldoen.’

De Willigen

De Willigen is een bijzonder bedrijf aan de Vecht nabij Vreeland. Aan de ene kant van de Nigtevechtseweg bevindt zich de recreatieve tak, met onder andere een kaasmakerij, een ijsmakerij, een boerderijwinkel, appartementen, een B&B en een groepsaccommodatie. Aan de andere kant van de kronkelige weg bevindt zich de veehouderijtak. David Willig melkt hier met tachtig koeien een quotum van 690.000 kg vol. Voor de beweiding en de ruwvoerwinning heeft hij 40 ha tot zijn beschikking. De Willigen is een firma met vier firmanten: David en zijn vrouw Yolanda en Davids vader en moeder.

Willig liet een erfscan uitvoeren omdat hij wilde weten waar hij aan toe was. Volgens Verhoeff wijkt de situatie op zijn erf niet af van dat van de meeste andere veehouders. ‘De opslag van vaste mest en drijfmest is goed voor elkaar. Bij de opslag van ruwvoer en bijproducten valt echter nog een slag te maken: perssappen en percolaat, oftewel regenwater dat verontreinigd is met voer en mest, stromen nog te vaak met het regenwater de sloot in. Doel is om hiervoor een oplossing te vinden die haalbaar en betaalbaar is.’

Meer structurele oplossing
Voor de opslag van voer heeft Willig vijf sleufsilos. De vloer en de muren die de kuilen van elkaar scheiden, zijn van gestort beton. Voor de sleufsilos bevindt zich het voerplein dat, net als de eerste meters van het kavelpad waar de koeien dagelijks langslopen, door Willig vaker wordt schoongemaakt. ‘Ik heb er al een nieuwe veegmachine voor aangeschaft. Door het erf beter schoon te houden, vindt er bij een regenbui veel minder afspoeling van voerresten en mest plaats.’
Voor de sleufsilos is een meer structurele oplossing bedacht: vernieuwing van het tamelijk versleten erf door een nieuwe asfaltlaag zal komend voorjaar ter hoogte van de silos gepaard gaan met de aanleg van vijf nieuwe afvoerkolken. Willig: ‘Door de kolken te voorzien van een klep en een dubbele afvoer, kan ik straks kiezen. Als een silo leeg is, loos ik het schone regenwater direct op het

David Willig (rechts) en Teus Verhoeff bespreken het resultaat van de erfscan. Op de achtergrond één van de bronnen van erfafspoeling: een voerkuil.

slootwater. Perssappen en vervuild regenwater voer ik echter af naar de nieuwe opvangput voor het percolaatwater.’ Verhoeff: ‘De kern van de boodschap daarbij is dat de vernieuwing van het erf hét moment is om maatregelen te nemen die de erfafspoeling minimaliseren.’ Een absorberende onderlaag is daarbij volgens hem altijd inpasbaar en effectief. ‘Het geeft vermindering van de perssappen, met als bijkomend voordeel dat de voedingsstoffen worden benut en het beton wordt gespaard. Deze maatregel is

zowel voor bestaande als nieuwe situaties een prima aanvulling.’
Subsidie: 80 procent
‘Integrale Erfscans’ wordt uitgevoerd door het programmabureau Utrecht West en gefinancierd door de provincie Utrecht. De subsidie bedraagt 80% tot een maximum van € 1.000. Veehouders kunnen zich opgeven voor een erfscan bij Linda van der Weiden (erfscans@utrecht-west.com, 06-21 12 46 16). Meer informatie: www.utrecht-west.com/erfscans.

Goed Boerenerf

Een gratis advies over maatregelen om erfafspoeling te voorkomen staat centraal in het project ‘Goed Boerenerf’ in Utrecht-Oost, dat overeenkomsten vertoont met het project ‘Integrale Erfscans’. Het project loopt tot eind 2014 en richt zich vooral op bedrijven met plannen voor nieuwbouw en renovatie van het erf. Volgens coördinator Albert Dijkshoorn is het de bedoeling dat het erf van 330 veehouders onder de loep wordt genomen. ‘Anderhalf jaar na de start hebben we ongeveer 210 adviezen uitgebracht. We liggen dus goed op schema.’
Belangstelling? Bel 06-21 85 89 56 of mail naar goedboerenerf@vallei-veluwe.nl.

Ideeën voor landbouwprojecten? Meld ze!

Heeft u een goed idee voor duurzame landbouw? Wilt u subsidie aanvragen voor uw initiatief? Programmabureaus Utrecht-West en Projectbureau Vallei en Heuvelrug bieden mogelijkheden. Neem daarom contact op!

Projectbureau Vallei en Heuvelrug
Gebiedscommissie Vallei en Heuvelrug en gebiedscommissie Kromme Rijn hebben gezamenlijk de opgaven en ambities voor de periode 2012-2015 vastgelegd. Voor de landbouw zijn middelen beschikbaar voor onder meer het bevorderen van innovatie en het stimuleren van duurzame landbouw (bovenwettelijk). Mogelijke onderwerpen zijn:

- verminderen van emissies van ammoniak;
- verminderen van geuremissies;
- verminderen van emissies van fijnstof;
- maken van nieuwe stalontwerpen;
- verbeteren van de verbinding tussen stad en platteland;
- verbeteren waterkwaliteit;
- realiseren energiebesparing/duurzame energie

Heeft u ideeën, plannen of vragen over bovengenoemde duurzame landbouwonderwerpen? Neem dan contact op met Paulien Keijzer (033-277 63 97) of Jolande Schuurman (06-21 12 46 25) van LaMi/ projectbureau Vallei en Heuvelrug. Wij kunnen u helpen

bij bijvoorbeeld het uitwerken van een praktijkonderzoek, opzetten van demonstratieproject of verzorgen van voorlichtingsbijeenkomsten en samen met u kijken of subsidie mogelijk is. Mailt u liever? Kijk dan voor de mailadressen in het colofon.

Utrecht-West
Onder de Gebiedscommissie Utrecht-West is de Stuurgroep Landbouw actief. De stuurgroep geeft invulling aan de vijf opgaven voor de landbouw in Utrecht-West. Deze zijn:

1. Landbouwstructuurversterking
2. Duurzaamheid en innovatie
3. Landbouw en energie
4. Stadslandbouw en multifunctionele landbouw
5. Landbouw en natuur.

In het Gebiedsprogramma Utrecht-West zijn middelen beschikbaar gesteld voor deze opgaven. De Stuurgroep wil samen met het programmabureau projecten op dit terrein ondersteunen en mogelijk maken.

Heeft u een mogelijk subsidiabel idee? Bel dan naar Jos Geenen (06-18 30 05 72) of Linda van der Weijden (06-21 12 46 16) van LaMi/programmabureau Utrecht West. Mailt u liever? Kijk dan voor de mailadressen in het colofon.

Kringlooplandbouw komt steeds dichterbij

‘Meer vanuit de bodem leren denken’

De resultaten waren spectaculair en kregen dan ook veel aandacht in de media: uit het experiment ‘Wegen is meten’ in het kader van het LaMi-project ‘Haal meer uit gras’ bleek dat de opbrengst in voederwaarde per perceel wel 30 tot 40 procent kan verschillen.

‘Anders dan akkerbouwers redeneren veehouders nog te weinig vanuit de bodem’, weet Hans Dirksen van Dirksen Management Support (DMS), die het experiment ‘Wegen is meten’ vorig groeiseizoen samen met onder andere loonwerker Jan de Heus in goede banen leidde. ‘Kringlooplandbouw en duurzaam bodembeheer in de melkveehouderij zijn alleen mogelijk als de grasopbrengsten op perceelsniveau worden gemeten, als uitgangspunt voor evenwichtsbemesting per perceel.’

Op perceelsniveau

Aan de hand van kuilanalyses wordt de ruwvoeropbrengst nu nog door veel veehouders op bedrijfsniveau geschat. Voor kringlooplandbouw, inclusief evenwichtsbemesting, is die methode volgens Dirksen veel te globaal. In het kader van het experiment werden de grasopbrengsten bij een

bedrijf op rivierklei in Langbroek en een bedrijf op zandgrond in Doorn jaarrond op perceelsniveau gemeten. Dat gebeurde met behulp van een silagewagen die van een weeginrichting was voorzien. Daarnaast werd via handmatige monsternamen van iedere snede het drogestofgehalte bepaald. De verschillen tussen de percelen waren groot. De uitkomsten van de metingen brengen duurzaam bodembeheer en kringlooplandbouw een forse stap dichterbij, aldus Dirksen.

Veel perspectief

Het experiment kreeg in 2013 geen vervolg. Loonwerker De Heus heeft inmiddels echter drie silagewagens uitgerust met meetapparatuur, ten teken dat hij veel perspectief ziet in het per perceel meten van de grasopbrengst. Dirksen deelt zijn mening. ‘Het is een kwestie van bewust-

Met behulp van weegplaten en een weeginrichting in de opraapwagen zelf werd gewogen wat er in de kuil ging.

wording. Een veehouder heeft veel meer koeien dan percelen. Toch weet hij veel meer van die koeien dan van die percelen, terwijl die percelen verreweg de duurste productiefactor zijn. Redeneren vanuit de bodem loont absoluut de moeite, als basis van evenwichtsbemesting en kringlooplandbouw.’

Efficiëntere methode

Dirksen speurt naar een efficiëntere methode om het drogestofgehalte van een

snede te bepalen. ‘Gemengde studiegroepen van veehouders en akkerbouwers zouden dan goed kunnen werken: ze kunnen van elkaar leren, elkaar versterken en elkaar helpen bij het sluiten van de regionale kringloop.’ LaMi overweegt een vervolg op het experiment. Veehouders met interesse kunnen contact opnemen met Linda van der Weijden: (06) 21 12 46 16 of linda.van.der.weijden@utrecht-west.com.

Drie bedrijfssystemen vergeleken op mineralenbenutting

Zowel de boer als het milieu heeft er baat bij als zo veel min mogelijk stikstof en fosfaat ten goede komt aan koe, melk en gewas, en niet als verliesposten verdwijnt in de lucht of naar het grondwater. In het project ‘Optimale Mineralenbenutting’ is gezocht naar haalbare en betaalbare maatregelen om dit te bereiken.

Binnen het project ‘Optimale Mineralenbenutting’ zijn met behulp van de KringloopWijzer drie bedrijfssystemen met elkaar vergeleken: biologisch, gangbaar en natuurgericht-biologisch (d.w.z. grote hoeveelheid natuurgrond). Vooral door het ontbreken van N-kunstmest, is het stikstofoverschot op de biologische bedrijven beduidend lager dan op de gangbare bedrijven (biologisch: 75 kg N/ha; gangbaar: 165 kg N/ha). Op bedrijfsniveau is de stikstofbenutting voor het biologische bedrijf en het gangbare bedrijf nagenoeg gelijk: rond 40 procent. Het natuurgericht-biologische bedrijf heeft echter een stikstofbenutting van 27,5 procent. De verklaring: het bedrijf omvat vele hectares en er worden relatief weinig mineralen via melk en vlees van het bedrijf afgevoerd.

Stikstofbenutting veestapel

Het gangbare bedrijf heeft de hoogste voerefficiëntie en scoort ook het hoogst bij de stikstofbenutting van het vee. De kracht bij gangbare bedrijven is dat er over het algemeen naast voldoende eiwit ook voldoende energie in het ruwvoer aanwezig is. Biologische bedrijven zijn beperkt in de voerkeuze. Zo zijn krachtvoervervangers als bostel, pulp of aardappelproducten niet of nauwelijks biologisch verkrijgbaar.

Op het vlak van ruwvoer kwaliteit is een goede energie-eiwitverhouding van belang. Door het voorjaarsgras eerder te maaien (energie) en ook het herfstgras goed te benutten (eiwit), kunnen alle bedrijven hierop sturen. Ook een goed kuilmanagement helpt bij de verhoging van de stikstofbenutting. Jongvee heeft een negatief effect op de mineralenbenutting. De jongveebezetting moet zo laag mogelijk worden gehouden.

Bemesting en bodem

Het merendeel van de melkveehouders maakt gebruik van de Bedrijfsspecifieke Excretie (BEX). Dit zorgt vaak voor vele kilogrammen voordeel op stikstof- en fosfaatiniveau. De BEX toont de kringloop van gewas, vee en mest. De kringloop van mest, bodem en gewas wordt inzichtelijk gemaakt via de Bedrijfsspecifieke Fosfaatgebruiksnorm (BEP). De KringloopWijzer brengt deze verschillende kringlopen samen. Zo laat deze zien dat het gangbare bedrijf 100 kg N-kunstmest en 20 m³ rundveedrijfmest meer op het land bracht dan de biologische bedrijven. Dit levert ongeveer 5.000 kg droge stof per hectare extra op. De BEP toont aan dat het gangbare bedrijf te maken had met een negatieve fosfaatbalans, dus dat er meer fosfaat van een hectare wordt geoogst dan dat er wordt bemest. Door uitgebreide grondmonsters en een mestmonster te nemen, kan de bemesting verder worden geoptimaliseerd en de bodemconditie gestuurd. Voor meer informatie kunt u terecht bij Edith Finke van DLV Rundvee Advies (06-26 51 87 04, e.finke@dlv.nl).

Tips voor optimale mineralenbenutting

- Biologisch bedrijf**
- Maak gebruik van de BEX.
 - Focus in de bodem ook op mineralen als zwavel, calcium en magnesium en pas de bemesting hierop aan.
 - Houd de klaverbezetting in het grasland op peil om opbrengstderving te voorkomen.
- Natuurgericht bedrijf**
- Houd onkruidruk beheersbaar door bijvoorbeeld op tijd te maaien.
 - Win meer hooi en zorg voor en goede kwaliteit om het te kunnen gebruiken als bijvoeding.
- Gangbaar bedrijf**
- Streef naar een optimale melkproductie, zonder nadelig effect op bijvoorbeeld vruchtbaarheid.
 - Pas maatwerk toe bij bemesten, rekening houdend met bodemtoestand, mesttoestand, voorvrucht, gewas, tijdstip en methode van toediening.

Het beoordelen van de bodemstructuur geeft al veel informatie over de bodemvruchtbaarheid.

Demo graslandvernieuwing

‘De tijd dat grasland elke vijf of tien jaar werd vernieuwd, is voorbij’, verzekert procesbegeleider Johan Kranenburg van K&G Advies. ‘Het is duurzamer en ook in bedrijfseconomisch opzicht steeds interessanter om tijd, geld en energie te steken in goed beheer en verjonging van grasland.’ Doorzaaien is een methode waarnaar ook in Utrecht al jaren onderzoek wordt gedaan. De nadruk lag tot nu toe vaak op het gebruik van de wiedeg. ‘Van graslandvernieuwing naar verjonging’ is breder van opzet. Zes studiegroepen op verschillende grondsoorten in heel Nederland experimenteren met verschillende technieken en

tijdstippen om door te zaaien. De belangstelling is groot: sinds 2011 raken steeds meer veehouders overtuigd van de voordelen van graslandverjonging, als onderdeel van uitgebalanceerd graslandmanagement. En dat het goed is voor het milieu én de portemonnee.’ Veehouder Mattieu Spruit in Willeskop doet al jaren mee. Met behulp van een oude doorzaaimachine werd een perceel van 2,4 ha afgelopen voorjaar voor de helft doorgezaaid. ‘Op de andere helft van het perceel ga ik in oktober doorzaaien. Ik ben benieuwd naar de verschillen.’ Spruit melkt 85 koeien op 54 ha veenweide. Over het doorzaaien in het voorjaar is hij tevreden. ‘Hoewel de groei door het koude voorjaar laat op gang kwam, zie je duidelijk het verschil. Dat er nog vrij veel kweek in zit, komt volgens mij omdat ik intensiever had moeten beweiden.’ Het project ‘Van graslandvernieuwing naar verjonging’ wordt medio 2015 afgesloten. Naast inzicht in de meest geschikte doorzaaitechnieken en -momenten, moet het ook een ‘grasland-apk’ opleveren: een scorelijst waarmee een veehouder snel de kwaliteit van een perceel kan beoordelen, inclusief maatregelen (waaronder doorzaaien) om de kwaliteit op het gewenste niveau te krijgen.

Veehouder Art Wolleswinkel in Renswoude stelde op 27 september 2013 zijn bedrijf open om ervaringen te delen.

Regelingenkalender

Erfscans

Wilt u weten hoe u uw erf het best kunt inrichten voor een optimale bedrijfsvoering en om nu en in de toekomst aan het Activiteitenbesluit te voldoen? Kijk dan op www.utrecht-west.com/erfscans voor de subsidieregeling.

Rijksregelingen

- Jonge landbouwers: 1 oktober t/m 15 december;
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer 2014: 15 november t/m 31 december;
- Natuur en landschapsbeheer 2014: 15 november t/m 31 december;
- Garantstelling landbouw: t/m 27 december.

Ga voor een volledig en up-to-date overzicht van de rijksregelingen naar: www.drloket.nl/onderwerpen/subsidie/dossiers/dossier/openstellingen-subsidies

Maïs onder folie

In 2012 is in Utrecht ervaring opgedaan met de teelt van maïs onder biologisch afbreekbare folie. Zeven bedrijven deden mee en er zijn uiteindelijk van vijf bedrijven gegevens verzameld. Het project was een samenwerking tussen

VVB Zuidoost Utrecht, AgruniekRijnvallei en LaMi. Veurink groene projecten & advies begeleidde het project. Technisch blijkt de teelt van snijmaïs onder folie goed mogelijk. Maar door een periode met kou, veel neerslag en weinig zon, heeft maïs in 2012 minder kunnen profiteren van de voordelen van groei onder folie. De verwachting dat de extra teeltkosten ruim worden goedgeмаakt door een hogere opbrengst kwam niet uit. De opbrengst was zelfs iets lager dan van gangbare teelt. De kwaliteit (voederwaarde per kilogram) was echter wel beter. Bovendien is een ander voordeel ook gehaald: omdat de foliemaïs een maand eerder werd geoogst, konden twee deelnemers hierna nog succesvol gras inzaaien.

In de loop van het groeiseizoen zie je de folie langzaam verdwijnen.

Praktijknetwerk is gestart

Het praktijknetwerk ‘Fruittelers werken aan schoon water’ is in september 2013 gestart. Dit is een belangrijk onderdeel van het convenant ‘Schoon Water Utrechtse Fruitteelt’ dat de provincie Utrecht, het waterschap HDSR en de fruitteeltsector in 2012 hebben gesloten. In elk fruitteeltgebied met veel oppervlaktewater (Gelderland, Zuid-Holland, Utrecht, Flevoland, Zeeland) is één studiegroep gevormd. Met toepassing van de nieuwste technieken en kennis wordt gewasbescherming verbeterd en de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater verminderd. De groepen worden begeleid door een onderzoeker van PPO en een voorlichter van de gewasbeschermingshandel. Het netwerk volgt onder meer recente ontwikkelingen van waarschuwingsmodellen en gebruikt de nieuwste kennis over bestrijding van vruchtrot, zwartvruchtrot en vruchtboomkanker.

Grote besparingen dankzij KringloopWijzer

Effectief gebruik van de KringloopWijzer maakt grote besparingen mogelijk. Naar aanleiding van het gebruik van de KringloopWijzer bij het project ‘Duurzaam Bodembeheer Utrecht-Oost/Gelderse Vallei’ wordt geschat dat in de Gelderse Vallei jaarlijks circa 1.140 minder transportbewegingen nodig zijn. Toen bij de start van het project ‘Duurzaam Bodembeheer Utrecht-Oost/Gelderse Vallei’ vier jaar geleden werd besloten om massaal BEX-gegevens van melkveehouders te verzamelen en te bespreken in studiegroepen, werd dat niet altijd begrepen. ‘Wat heeft BEX met duurzaamheid en duurzaam bodembeheer te maken?’ was een veelgehoorde vraag. Maar de BEX is de basis voor de KringloopWijzer! Uit de analyse van de gegevens van 155 deelnemers aan het project, blijkt dat de excretie in 2012 maar liefst 193.600 kg stikstof en 76.900 kg fosfaat lager was dan de norm. Omgerekend is dat 45.660 m3 mest op gebiedsniveau en gemiddeld 309 m3 drijfmest per bedrijf. Het gebied is met gemiddeld 17.000 kg melk per hectare intensief. Daarom levert dit direct een besparing op vanwege mest die nu niet afgevoerd hoeft te worden. Een oplegger neemt maximaal 40 m3 mest mee. De besparing komt daarom per bedrijf overeen met acht mesttransportbewegingen per jaar. In het hele gebied zijn jaarlijks maar liefst 1.140 opleggers minder nodig om mest af te voeren. Voor de melkveehouder betekent dat minder kosten, maar net zo belangrijk is dat er waardevolle nutriënten op het bedrijf kunnen blijven. Want met mest worden niet alleen stikstof en fosfaat afgevoerd, maar ook kalium, magnesium en organische stof – stuk voor stuk nodig om de bodemvruchtbaarheid en de gewaskwaliteit op peil te houden.

Utrechtse Melkveehouderijavond

Kringloopboer vooruitstrevend of achterhaald? Dat is het thema van de Avond van de Utrechtse Melkveehouderij op donderdag 28 november 2013. Gedeputeerde Bart Krol zal op deze bijeenkomst de eerste kringloopcertificaten uitreiken.

Interesse? Neem contact op!

Als u interesse hebt in een van de omschreven activiteiten in deze Aanjager, neem dan vooral contact met ons op. Ook als u een opmerking, vraag of suggestie heeft over de projecten of nieuwe ideeën, dan horen we het graag. Contactgegevens vindt u in het colofon.

Colofon

Aanjager is een uitgave van LaMi. LaMi is hét loket voor de innovatieve ondernemer op het platteland. LaMi is ondergebracht onder programmabureau Utrecht-West en Projectbureau Vallei en Heuvelrug. Aanjager wordt verzonden aan alle boeren en tuinders in Utrecht.

Utrecht-West

LaMi
p/a Programmabureau
Utrecht-West
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT
www.lami.nl

Bezoekadres:
Provinciehuis Utrecht
Archimedeslaan 6
3584 BA UTRECHT

Contactpersoon:
linda.van.der.weijden@utrecht-west.com
06-21 12 46 16
linda.van.der.weijden@utrecht-west.com

LaMi
p/a Projectbureau Vallei en
Heuvelrug
Postbus 125
3925 ZJ SCHERPENZEEL
www.lami.nl

Bezoekadres:
Burg. Royaardslaan 1
3925 GG SCHERPENZEEL

Contactpersoon:
Jolande schuurman
(030) 258 28 33
j.schuurman@svgv.nl

Redactie
Susan Claessens, Jos
Geenen, Cees de Geus,
Miriam Jonker, Paulien
Keijzer, Herbert Mombarg,
Ton van Schie, Jolande
Schuurman, Linda van der
Weijden.
Eindredactie
Regelwerk, Loppersum
Vormgeving
Heijdens Karwei, Amsterdam
Productie
Roodbont Publishers B.V.,
Zutphen